

Teologiczne Studia Siedleckie

XVI (2019) 16, s. 63-72

Ks. Paweł Koc*

**MIĘDZY NATURĄ A ŁASKĄ. KATEGORIA PRZEBÓSTWIENIA
W DOKUMENCIE MIĘDZYNARODOWEJ KOMISJI TEOLOGICZNEJ
*TEOLOGIA, CHRYSSTOLOGIA, ANTROPOLOGIA Z 1981 ROKU***

Treść: Wstęp; 1. Pojęcie przebóstwienia, 2. Konieczność łaski Bożej, 3. Perspektywa inkarnacyjna, 4. Wyniesienie natury ludzkiej, 5. Perspektywa sakramentalna, Zakończenie; Streszczenie; Summary: Between nature and grace. The category of deification in the document of the International Theological Commission „Theology, Christology, Anthropology” of 1981; Bibliografia.

Słowa kluczowe: przebóstwienie, antropologia, łaska Boża, wcielenie, sakramenty.

Key words: deific ation, anthropology, divine grace, incarnation, sacraments.

Wstęp

Dokument Międzynarodowej Komisji Teologicznej zatytułowany „Teologia, chrystologia, antropologia” porusza zagadnienia związane z podstawami chrystologii oraz te, które wymagają jeszcze doprecyzowania czy bardziej szczegółowego wyjaśnienia¹. Wśród omawianych kwestii w I części dokumentu w sekcji E poddano analizie chrześcijańską kategorię przebóstwienia. Sama sekcja nosi tytuł „Obraz Boga w człowieku, czyli chrześcijański

---

* Autor jest prezbiterem diecezji drohiczyńskiej i doktorantem Instytutu Teologii Dogmatycznej Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

¹ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Teologia, chrystologia, antropologia*, wstęp, http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1982_tologia-cristologia-antropologia_pl.html [dostęp 20.11.2018], dalej: *Teologia, chrystologia, antropologia*.

sens przebóstwienia człowieka”². Zwrócono w niej uwagę na kilka istotnych elementów prawidłowego rozumienia tego tematu, który łączy w sobie antropologię, chrystologię i pneumatologię.

Idea *theosis* jest wspólnym dziedzictwem teologii Wschodu i Zachodu, dlatego też ponowne odkrywanie tego tematu posiada walor ekumeniczny, pomagający w lepszym wzajemnym zrozumieniu się przez podzielonych chrześcijan. Celem niniejszego artykułu będzie analiza pojęcia przebóstwienia poruszanego we wspomnianym dokumencie. Zarysowane zostaną główne linie interpretacyjne, które przedstawili autorzy opracowania, idące w kierunku wyjaśnienia związków pomiędzy chrystologią, charytologią i antropologią, zawierających się w tej kategorii teologicznej. Trudności wzbudza samo rozumienie pojęcia przebóstwienia, dlatego też na początku zostanie podjęta próba jego zdefiniowania. W kontekście wyjaśnienia pojęcia *theosis* zostaną zaprezentowane jego aspekty związane z charytologią, perspektywą inkarnacyjną, wyniesieniem natury ludzkiej oraz perspektywą sakramentalną. By osiągnąć zakładany cel, zestawiono współczesne teksty mówiące o przebóstwieniu z wątkami, które podejmuje omawiany dokument. Wybrana literatura omawia kwestię przebóstwienia zarówno z perspektywy tradycji zachodniej, jak i wschodniej.

1. Pojęcie przebóstwienia

Rozpoczynając refleksję nad problemem przebóstwienia, Międzynarodowa Komisja Teologiczna (MKT) zwraca uwagę na pojawiające się trudności związane z jego definiowaniem. Autorzy tekstu mówią o tym, że dzisiaj z różnych powodów odrzuca się soteriologiczne stwierdzenie św. Atanazego *Słowo Boże stało się człowiekiem, aby człowiek stał się Bogiem*³. Kolejnym zarzutem jest określanie terminu przebóstwienie jako hellenistycznego. Przeciwnicy tego pojęcia wskazują, że może ono prowadzić do pomniejszania znaczenia życia ludzkiego na ziemi. Ponadto twierdzą, iż może ono usuwać różnicę pomiędzy Bogiem i człowiekiem, zakładając połączenie bez rozróżnienia⁴. Inna wskazywana trudność to niejednoznaczność takich pojęć jak *deificatio*, *theosis*, *theopoiesis* *homoiosis* *theo*. MKT zauważa, że proponowane są współcześnie inne ujęcia tej rzeczywistości, jak na przykład *Bóg stał się człowiekiem, aby uczynić człowieka bardziej ludzkim*⁵.

Określenie znaczenia pojęcia przebóstwienia nie jest sprawą prostą. Jest to kategoria rozwijana przede wszystkim w teologii wschodniej, zwłaszcza od czasów Grzegorza Palamasa.

² *Teologia, chrystologia, antropologia*, część I, sekcja E.

³ Tamże, część I, sekcja E, n. 1,

⁴ Tamże.

⁵ Tamże.

Wschodni rys tego terminu teologicznego skutkuje podejściem apofatycznym. Autorzy bronią się przed dokładnym określaniem znaczenia przebóstwienia i sposobów do jego osiągnięcia. Tłumaczone to jest tym, że rzeczy niezwykle ważnych nie da się wyrazić ludzkimi słowami. Drugim argumentem przeciwko ścisłemu określaniu pola znaczeniowego tego terminu jest obawa, by przez to nie spowodować jego niepożądanego statyczności⁶.

Te obawy nie mogą jednak stanowić przeszkody w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, czym jest przebóstwienie. Można je najogólniej określić jako osiągnięcie przez człowieka końcowego szczęścia, czyli wiecznej komunii z Bogiem⁷. Autentyczne zbawienie zakłada szczytowe zbliżenie się i upodobnienie do Boga⁸. Za św. Maksymem można powiedzieć, że pozostaje ono zawsze wydarzeniem nadprzyrodzonym, zawdzięczanym działaniu wszechmogącego Boga⁹. Przebóstwienie jest ostatnim etapem drogi zbawienia człowieka, jej szczytem. Oznacza ono osiągnięcie przez człowieka z łaski Bożej wiecznej radości w niebie i życie na wzór życia Bożego. Jednocześnie ukazuje ono wielkość godności natury ludzkiej, bez zmieszania jej z naturą Bożą. Przebóstwienie może być zatem uznane za najwznioślejsze określenie zbawienia, gdyż mówi o najlepszym możliwym dopełnieniu egzystencji ludzkiej¹⁰.

2. Konieczność łaski Bożej

Podjmując się wyjaśnienia istoty przebóstwienia, autorzy dokumentu *Teologia, chrystologia, antropologia* wskazują na konieczność działania łaski Bożej, dzięki której w człowieku może zajść taka przemiana¹¹. Dawana człowiekowi w tym procesie łaska jest związana z obecnością Ducha Świętego. To właśnie Trzecia Osoba Boża zamieszkuje w duszy człowieka i czyni z niego świątynią Bożą. Wewnętrzna obecność Ducha Świętego pobudza istotę ludzką do podążania ścieżkami świętości, co owocuje upodobnieniem jej życia do życia Bożego, czyli właśnie przebóstwieniem¹². Omawiana rzeczywistość nigdy nie może być dziełem człowieka – zawsze dzieje się przez działanie Bożej łaski. Człowiek nie może własnymi siłami dokonać przebóstwienia, gdyż wtedy stawałby się równy Bogu,

⁶ Por. Z. J. Kijas, *Przebóstwienie człowieka i świata*, Kraków 2000, s. 136.

⁷ Tamże, s. 131.

⁸ Por. Ch. Schönborn, *Przebóstwienie życie i śmierć*, Poznań 2001, s. 41.

⁹ Por. J. Meyendorff, *Święty Grzegorz Palamas i duchowość prawosławna*, Lublin 2005, s. 39-40.

¹⁰ Por. A. Radosavljević, *Deification as the End and Fulfillment of Salvation According to St. Maximos the Confessor*, <https://www.hsir.org/pdfs/2009/03/26/20090326aGiatiEnsB7%20Folder/20090326aGiatiEnsB7.pdf> [dostęp 07.03.2019], s. 1.

¹¹ Por. *Teologia, chrystologia, antropologia*, część I, sekcja E, n. 2.

¹² Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 132.

ubóstwiałyby sam siebie¹³. Ostatecznie pełne przebóstwienie dokona się na końcu czasów, w momencie powszechnego zmartwychwstania, ale cały ten duchowy bieg człowieka ku wspólnocie z Bogiem rozpoczyna się w doczesności¹⁴. Św. Grzegorz z Nyssy mówi o tym, że łaska przebóstwienia jest dana człowiekowi potencjalnie w sakramencie chrztu świętego. Jeśli jest później dobrowolnie realizowana w ciągu całego życia, to prowadzi go do zjednoczenia z Bogiem¹⁵.

Tak rozumiana rzeczywistość przebóstwienia zakłada współdziałanie wolności człowieka z ofiarowaną mu łaską. W omawianym dokumencie zwrócono także uwagę na konieczność synergii woli ludzkiej z łaską Bożą. Potrzebne jest nawrócenie serca, posłuszeństwo Bogu i działanie zgodne z Jego nakazami¹⁶. Dar przebóstwienia jawi się jako owoc współpracy człowieka z ofiarowanymi mu Bożymi darami. Od tego, jak człowiek żyje i odpowiada na Boże powołanie, zależy jego ostateczne zjednoczenie z Trójcą Świętą i wieczne szczęście w niebie¹⁷. Wolna wola, wspierana Bożą łaską, staje się zatem pierwszorzędnym środkiem do osiągnięcia stanu przebóstwienia, gdy jest w stanie podporządkować się woli Bożej¹⁸.

Za św. Augustynem można powiedzieć, że na przebóstwienie składają się dwa elementy. Z jednej strony będzie to wiara człowieka i jego więź z Bogiem. Ze strony Boga będzie to Jego łaskawe działanie¹⁹. Przed wierzącym stoi więc zadanie podążania, przy wsparciu łaski Bożej, do tego celu, jakim jest przebóstwienie. Pomocą w tym są w pierwszym rzędzie wszystkie środki, jakie wierzący może odnaleźć w Kościele²⁰. Wyrazem zewnętrznym synergii z łaską Bożą jest też spełnianie uczynków miłości, o których uczy Jezus Chrystus²¹.

3. Perspektywa inkarnacyjna

Międzynarodowa Komisja Teologiczna zwraca uwagę na kontekst chrystologiczny idei przebóstwienia²². Należy pamiętać, że ta idea zasadza się na całym misterium Jezusa Chrystusa. To dzięki Jego zbawczemu dziełu człowiekowi został otwarty dostęp do

¹³ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 42.

¹⁴ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 137.

¹⁵ Por. J. Meyendorff, dz. cyt., s. 37.

¹⁶ Por. *Teologia, chrystologia, antropologia*, część I, sekcja E, n. 2.

¹⁷ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 137.

¹⁸ Por. M. Blaza, *Przebóstwienie w teologii prawosławnej*, <https://portal.tezeusz.pl/2005/02/21/przebostwienie-w-teologii-praw/> [dostęp 30.01.2019].

¹⁹ Por. A. Eckmann, *Przebóstwienie człowieka w pismach wczesnochrześcijańskich*, Lublin 2003, s. 112.

²⁰ Por. M. Składanowski, *Synergizm Bożej łaski i ludzkiej wolności. Czy droga przebóstwienia człowieka w teologii wschodniej jest pelagiańska?*, „Roczniki Teologii Ekumenicznej” 3 (2001), s. 82.

²¹ Por. J. L. Lorda, *Łaska Boża*, Lublin 2012, s. 107.

²² Por. *Teologia, chrystologia, antropologia*, część I, sekcja E, n. 3.

nieba i życia w komunii z Bogiem²³. W szczególny sposób przebóstwienie jest związane z wcieleniem Chrystusa. W omawianym dokumencie zaznacza się, iż *osiąga [ono] szczyt swojej realizacji we wcieleniu Jezusa Chrystusa*²⁴. Można zatem powiedzieć, że wcielenie i przebóstwienie są wobec siebie komplementarne, tak jak to ujął św. Atanazy: *Syn Boży stał się człowiekiem, aby uczynić nas Bogiem*²⁵. Podobnie nauczał św. Augustyn, który w przebóstwieniu widział cel wcielenia²⁶. Wskazywał on, że wolą Boga jest uczynienie człowieka bogiem, a dzieje się to przez zbawczą misję Chrystusa²⁷. Chrystus po to przyjął ludzką naturę, aby ostatecznie włączyć ją do uczestnictwa w swojej Boskiej naturze²⁸, czyli przebóstwić. W podobnym tonie o związku inkarnacji z *theosis* nauczał św. Tomasz z Akwinu²⁹. Można tu zatem mówić o Boskiej wymianie, kiedy to, co słabe i niszczone w człowieku, dzięki Chrystusowi może stać się niezniszczalne i nieśmiertelne³⁰. Wchodząc w ludzki świat, przyjmując ludzką naturę i dokonując dzieła zbawienia, w którym Jego ludzka wola zjednoczyła się z Boską, Jezus ukazuje się również ludziom jako idealny przykład człowieka przebóstwionego³¹.

4. Wyniesienie natury ludzkiej

Chrystus – wzór człowieka przebóstwionego – wskazuje także na to, że przebóstwienie jest dopełnieniem aktu stwórczego człowieka. Można je bowiem rozumieć jako doskonałą realizację daru Bożego podobieństwa, które każda osoba ludzka otrzymuje w momencie swojego zaistnienia na świecie³² jako cel ludzkiego istnienia³³. Tak też rozumieją to autorzy analizowanego w niniejszym artykule dokumentu. Zauważa się w nim, że odkupienie podnosi naturę ludzką *według miary Chrystusa*, a przebóstwienie staje się *prawdziwą «humanizacją» człowieka*³⁴. Odnosząc się do św. Maksyma Wyznawcy, autorzy mówią o tym, że *im głębiej Jezus Chrystus chciał stać się uczestnikiem ludzkiego ubóstwa, tym bar-*

²³ Por. M. Składanowski, dz. cyt., s. 82.

²⁴ *Teologia, chrystologia, antropologia*, część I, sekcja E, n. 3.

²⁵ J. Naumowicz, *Wcielenie Boga i zbawienie człowieka. Złota reguła soteriologii patrystycznej*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 13 (2000), s. 23.

²⁶ Por. A. Eckmann, dz. cyt., s. 117.

²⁷ Tamże, s. 114.

²⁸ Tamże, s. 122.

²⁹ Por. M. Składanowski, *Humanizm krzyża. Staurologia w perspektywie ludzkiego losu*, Lublin 2017, s. 196.

³⁰ Por. J. Naumowicz, dz. cyt., s. 19.

³¹ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 141; zob. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 45.

³² Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 132-133.

³³ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 42.

³⁴ *Teologia, chrystologia, antropologia*, część I, sekcja E, n. 4.

*dzień człowiek wznosi się w uczestniczeniu w życiu Bożym*³⁵. Stąd nieprawdziwy jest zarzut, że ta kategoria teologiczna pomniejsza znaczenie człowieczeństwa. Jest raczej odwrotnie – właśnie w przebóstwieniu można odkryć tę szczególną godność, jaką Bóg dał człowiekowi.

Boże działanie przebóstwiający przynosi także pewną nowość w życie człowieka. Jest to podniesienie życia ludzkiego na wyższy poziom. Nie jest to tylko uwolnienie się od czegoś negatywnego. W tej kategorii chodzi o coś więcej niż tylko o usprawiedliwienie, odkupienie, pojednanie i uświęcenie³⁶. Jest to życie podobne do Boga, uczestniczenie w Jego życiu, ale nie w Bożej istocie³⁷. Inaczej mówiąc, istota ludzka może stać się wszystkim, tylko nie tym, czym Bóg jest sam w sobie³⁸. Przebóstwienie można więc określić jako pewien udział człowieka w Bożym życiu³⁹. Dokonuje się ono na wzór unii hipostatycznej, która istnieje w Jezusie Chrystusie. Człowiek będzie w szczególnej relacji z Trójcą Świętą, ale natura ludzka nie rozplynie się w bezmiarze Bóstwa⁴⁰. Raczej należy powiedzieć, że przebóstwienie jest najdoskonalszą realizacją natury ludzkiej⁴¹. Tym, co aktualizuje w człowieku tę pełnię podobieństwa, czyli sprawia przebóstwienie, jest właściwe realizowanie własnego powołania⁴².

Rzeczywistość przebóstwienia, która jest silnie związana z ludzką naturą, wypełnia najgłębsze pragnienie człowieka – zjednoczenia się z Trójcą Świętą. Dlatego należy powiedzieć, że przebóstwienie jest autentyczną humanizacją człowieka, gdyż jednoczy się on z najgłębszym celem swoich dążeń – Bogiem⁴³. Człowiek w swojej wolności może albo się wznosić powyżej, albo upadać poniżej swojej godności. Przebóstwienie jest drogą do tego, by być autentycznie człowiekiem⁴⁴. Zatem proces przebóstwienia staje się czymś, co udoskonala ludzką naturę⁴⁵. Bóg chce wynieść człowieka ponad to, co jest złe⁴⁶. Chce doprowadzić go do jego pierwotnego stanu, w którym nie było miejsca na grzech⁴⁷.

---

³⁵ Tamże.

³⁶ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 135-136.

³⁷ Por. tamże, s. 132.

³⁸ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 43.

³⁹ Por. M. Składanowski, dz. cyt., s. 74.

⁴⁰ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 142.

⁴¹ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 43.

⁴² Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 133.

⁴³ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 53.

⁴⁴ Tamże, s. 39-40.

⁴⁵ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 134.

⁴⁶ Por. A. Eckmann, dz. cyt., s. 108.

⁴⁷ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 44.

5. Perspektywa sakramentalna

Wyniesienie natury ludzkiej i jej przebóstwienie nie dokonuje się od razu. Jest to pewien proces, w którym człowiek pod wpływem Bożej łaski coraz bardziej zbliża się do Trójcy Świętej. MKT wskazuje, że łaska przebóstwiająca jest udzielana ludziom przede wszystkim przez sakramenty w Kościele. Sakramenty święte są konieczne, by człowiek mógł postępować w rozwoju duchowym. To one ukierunkowują go na Chrystusa⁴⁸. Łaska każdego z sakramentów uzdalnia przyjmującego do wchodzenia krok po kroku coraz głębiej w Bożą rzeczywistość. W nich właśnie Chrystus odnawia człowieka, wprowadzając go w rzeczywistość odkupienia⁴⁹. Każdy z siedmiu sakramentów niesie w sobie moc przebóstwiająca, w jakimś aspekcie przemiana człowieka⁵⁰. To obdarzanie człowieka Bożymi darami i stopniowe przebóstwianie go można, za Diadochem z Photike, porównać do sukcesywnej pracy malarza. Tak jak malarz zaczyna od szkicu obrazu, a następnie nakłada kolejne warstwy farby, tak Bóg, działając przez sakramenty, etapami zbliża człowieka do siebie⁵¹.

W ten sposób w człowieku tworzy się jego duchowa, życiowa przestrzeń. Tworzą ją przede wszystkim sakramenty inicjacji chrześcijańskiej – chrzest daje istnienie, bierzmowanie dynamizm, a Eucharystia życie⁵². Chrzest święty, który wprowadza przyjmującego go w życie Boże, staje się ostatecznie warunkiem przebóstwienia ostatecznego, eschatologicznego⁵³. Ale najpełniej widać przebóstwiająca moc sakramentów świętych w sprawowaniu Eucharystii i związanego z nią organicznie sakramentu kapłaństwa. Kapłan z jednej strony sam cały czas podlega procesowi przebóstwiania. Natomiast z drugiej strony, dzięki sprawowanym przez niego obrzędom objawia się światu przebóstwiająca moc Eucharystii⁵⁴. Poprzez ten największy z sakramentów Bóg chce nie tylko przebóstwiać ludzkość, ale i świat. Modlitwę o przemianę całej rzeczywistości stworzonej i będącej jej częścią ludzkości, widać przede wszystkim w eucharystycznej epiklezie. To w niej kapłan, zwracając się wprost do Boga, prosi o łaskę przemiany całej rzeczywistości stworzonej, by tak jak wino i chleb przemieniły się w Ciało i Krew Chrystusa, tak by całe stworzenie wróciło do swego początku – do pierwotnej jedności ze Stwórcą⁵⁵. Eucharystia staje się więc aktuali-

---

⁴⁸ Por. A. Jastrzębski, *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego jako egzystencjalny przełom w życiu człowieka*, Roczniki Teologiczne, t. 62, z. 5 (2015), s. 80.

⁴⁹ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 46.

⁵⁰ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 100-101.

⁵¹ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 46-47.

⁵² Tamże, s. 46.

⁵³ Por. A. Eckmann, dz. cyt., s. 120.

⁵⁴ Por. Ch. Schönborn, dz. cyt., s. 48-49.

⁵⁵ Por. Z. J. Kijas, dz. cyt., s. 94-96.

zają przebóstwienia. Boże obietnice, odnoszące się do wieczności, stają się dostępne tu i teraz⁵⁶. Ma tu swoje miejsce cudowna wymiana, której załączek chrześcijanin otrzymał na chrzcie świętym. Właśnie w niej, przyjmując Ciało Chrystusa, człowiek może doświadczyć nieśmiertelności i zjednoczenia z Bogiem⁵⁷. Każdy Boży dar jest jednocześnie zadaniem. Dlatego korzystając z sakramentów świętych, chrześcijanin ma obowiązek nieustannego utrwalania i rozwijania w swoim życiu otrzymanej łaski⁵⁸.

Zakończenie

Teologiczna kategoria przebóstwienia, o której mówi dokument *Teologia, chrystologia, antropologia*, może być uznana za swego rodzaju połączenie chrystologii, charytologii i antropologii. Pokazuje ona, jak misterium Chrystusa realizuje się w życiu człowieka ochrzczonego, powołanego do komunii z Bogiem. Przebóstwienie jest przede wszystkim darem łaski, która podnosi skażoną grzechem naturę ludzką. Ta przemiana człowieka nie zachodzi automatycznie, lecz jest procesem, który wymaga także ludzkiej współpracy. W nieustannym zbliżaniu się człowieka do Boga z pomocą przychodzi mu ze swoimi sakramentami Kościoła, dzięki którym człowiek otrzymuje niezbędne wsparcie na drodze do świętości. Kategoria przebóstwienia ukazuje całościowo proces działania łaski Bożej w człowieku, od momentu chrztu aż do zjednoczenia z Bogiem, co w tradycji zachodniej opisuje się za pomocą pojęć łaski uświęcającej i wizji uszczęśliwiającej.

Streszczenie

Międzynarodowa Komisja Teologiczna w dokumencie z 1981 r. zatytułowanym „Teologia, chrystologia, antropologia” podjęła się omówienia podstawowych kwestii chrystologicznych oraz tych, które wymagały jeszcze doprecyzowania. Wśród nich znalazła się kategoria przebóstwienia. Celem niniejszego artykułu było wskazanie głównych linii interpretacyjnych tego pojęcia w omawianym dokumencie. Przede wszystkim chodzi o wskazanie na istotny związek przebóstwienia z misterium Chrystusa, zwłaszcza z Jego wcieleniem. Ponadto zostało ukazane, jak przebóstwienie łączy się działaniem łaski Bożej. W artykule podjęto też zagadnienie związanego z przebóstwieniem wyniesienia natury ludzkiej oraz wskazano na główną drogę, która wiedzie do tego celu – jest nią korzystanie z sakramentów Kościoła.

⁵⁶ Por. M. Błaza, dz. cyt.

⁵⁷ Por. J. L. Lorda, dz. cyt., s. 106-107.

⁵⁸ *Teologia, chrystologia, antropologia*, część I, sekcja E, n. 5.

Summary

Between nature and grace. The category of deification in the document of the International Theological Commission *Theology, Christology, Anthropology* of 1981.

In the 1981 International Theological Commission published a document, which is titled *Theology, Christology, anthropology*. This document discusses some basic Christological issues and the ones that needed to be more explained. One of them is the deification category. The purpose of this article was to indicate the main interpretation lines of this category in this International Theological Commission's document. First of all, the article indicates a significant relationship between deification and the mystery of Christ, especially with His incarnation. Secondly, it is shown how deification is connected with divine grace. Afterwards, the article discusses connection between deification and exaltation human nature. Finally, it is mentioned about the main road, which is leading to this target – the use of the sacraments of the Church.

Bibliografia

- Blaza M. (2005). Przebóstwienie w teologii prawosławnej. Pobrano z: <https://portal.tezeusz.pl/2005/02/21/przebstwienie-w-teologii-praw/>, Dnia (2019, 01, 30).
- Eckmann A. (2003). *Przebóstwienie człowieka w pismach wczesnochrześcijańskich*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Jastrzębski A. (2015). Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego jako egzystencjalny przełom w życiu człowieka. *Roczniki Teologiczne*, t. (62), z. 5, 69-82.
- Kijas Z. J. (2000). *Przebóstwienie człowieka i świata*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Lorda J. L. (2012). *Łaska Boża*, Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Meyendorff J. (2005). *Święty Grzegorz Palamas i duchowość prawosławna*, Lublin: Prawosławna Diecezja Lubelsko-Chełmska.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna (1982). *Teologia, chrystologia, antropologia*. Pobrano z: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1982_tologia-cristologia-antropologia_pl.html, Dnia (2018, 11, 20).
- Naumowicz J. (2000). Wcielenie Boga i zbawienie człowieka. Złota reguła soteriologii patrystycznej. *Warszawskie Studia Teologiczne*, nr (XIII), 17-30.
- Radosavljević A. (2009). Deification as the End and Fulfillment of Salvation According to St. Maximos the Confessor. 1. Pobrano z: <https://www.hsir.org/pdfs/2009/03/26/20090326aGiatiEnsB7%20Folder/20090326aGiatiEnsB7.pdf>, Dnia (2019, 03, 07).
- Schönborn Ch. (2001). *Przebóstwienie życie i śmierć*, Poznań: W Drodze.
- Składanowski M. (2017). *Humanizm krzyża. Staurologia w perspektywie ludzkiego*

losu, Lublin: Wydawnictwo KUL.

Składanowski M. (2011). Synergizm Bożej łaski i ludzkiej wolności. Czy droga przebóstwienia człowieka w teologii wschodniej jest pelagiańska?, *Roczniki Teologii Ekumenicznej*, nr 3 (58), 71-87.